

VRIENDENCONCERT

philharmonie zuidnederland

Philipp Pointner · dirigent

Vincent Kusters · bariton

• zaterdag 19 september | 20.00 - 21.15 uur

THEATER AAN HET VRIJTHOF, PAPYRUSZAAL

Piet Swerts 1960

Yakara, Symfonie nr.3 (2020) * **NEDERLANDSE PREMIÈRE**

Richard Strauss 1864-1949

Metamorphosen, studie voor 23 solostrijkers (1945)

philharmonie zuidnederland

Philipp Pointner dirigent

Vincent Kusters bariton

m.m.v. zangstudenten van

Conservatorium Maastricht

Eline Meijs sopraan

Valérie Stammel sopraan

Nair Giménez mezzosopraan

Cynthia Setiawan mezzosopraan

Hans Leenders instudering

* De compositie van Piet Swerts is een opdrachtwerk van festival MoMeNT Tongeren, waar – in een nieuwe samenwerking met Musica Sacra – op vrijdag 18 september de wereldpremière plaatsvindt bij gelegenheid van de opening van seizoen 2020/2021 van Cultureel Centrum De Velinx. Yakara wordt daar opgenomen voor uitzending door Klara.

MoMeNT

aanvaarding
& berusting

MUSICA
SACRA

17 - 20
september
2020

Inleiding

Tussen augustus 1944 en maart 1945 componeerde Richard Strauss zijn *Metamorphosen* voor 23 solostrijkers, opgedragen aan Collegium Musicum Zürich en zijn dirigent Paul Sacher. Strauss' dagboeknotities, enkele dagen na voltooiing van het werk, gaan over de voorbije twaalf jaar van anticulturele sentimenten en maken *Metamorphosen* niet alleen tot een klaagzang over het culturele verlies door de Tweede Wereldoorlog, maar ook over het lijden van de kunsten in het algemeen; een bittere parallel naar deze tijd.

Yakara van Piet Swerts, bewerkt om in deze coronatijd te kunnen worden uitgevoerd, is daarentegen een lofzang. En wel op de Jeker, de Limburgse België-Nederlandse-grensoverschrijdende rivier die met de openlegging in Swerts' geboorteplaats Tongeren in 2019 een ingrijpende metamorfose onderging. Het gedicht waarop de componist *Yakara* baseert, *Looking-Glass River* is van Robert Louis Stevenson: een kind vermoedt in de rivier een geheime, magische wereld. *Yakara* is het muzikale vervolg van de wandeling 'Van de bron van de Jeker tot de monding in de Maas' tijdens Musica Sacra 2017 met als thema 'In het begin'.

zaterdag 20.00

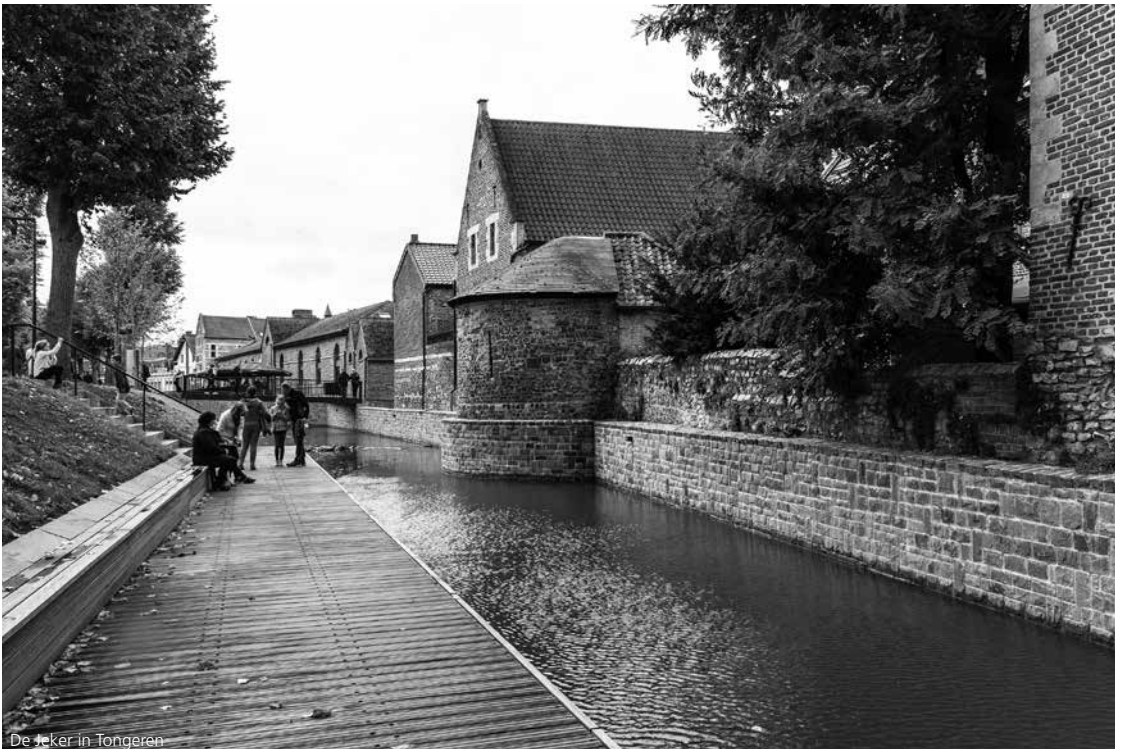
Piet Swerts · Yakara, Symfonie nr.3

Het idee en aanbod om over 'onze' Jeker een eigen 'Moldau'-symfonie te componeren sprak me onmiddellijk aan; niet alleen omwille van mijn roots in mijn geboortestad, maar meer nog omwille van het aspect natuur en duurzaamheid. De drie Jekerwandelingen die ik mocht meemaken, toonden meer dan verwacht aan hoe idyllisch deze rivier kronkelt tussen de Nederlandse en Belgisch-Limburgse landschappen, wat mij een pastoraal vredige indruk gaf. Dat moest in klank uitgedrukt kunnen worden, zoals Beethoven dat deed in zijn *Pastorale*: meer de 'Empfindungen' over wat het met je doet als mens dan de feitelijke muzikale beschrijving ervan. Snel kwam ik uit op het prachtige gedicht *Looking-Glass River* van Robert Louis Stevenson (1850-1894), waar hij contempleert over de reflecties in het water. De uiteindelijke symfonie is een ode aan de Jeker, aan de natuur in haar pracht en kracht: het Ya-ka-ra-thema resoneert als een mantra door alle muzikale landschappen die uitmonden in een grootse finale.

De symfonie opent met een minutenlang ostinato in de pauken, wat de hartslag en de oneindigheid van het stromend water symboliseert. Fragmentarisch komt het Yakara-thema geleidelijk aan tot leven, totdat zich in de introductie een eerste grootse cantilene in de violen ontplooit. Wanneer het hoofdthema uiteindelijk naar voren komt, mondt het uit in een eerste natuurscène. De windmachine leidt het pastorale karakter in en een watermotief dat sterk gerelateerd is aan de Moldau-motieven van Smetana schildert een helder en fris landschap in combinatie met het Yakara-motief. Er ontwikkelt zich geleidelijk een nieuwe donkere scène, met ostinate bassen waarboven dreigend een nieuwe climax ontstaat. Dit deel symboliseert het harde werk dat noeste arbeiders moesten verrichten om de Jeker letterlijk weer naar boven te brengen en zichtbaar te maken.

Dan ontstaat weer een zorgeloos optimistisch deel waarin het Yakara-motief verheerlijkt wordt.

We zijn nu in het midden van het werk en de melancholische inleiding met seufzer-motieven in alle partijen bereiden de baritonsolo voor.

De Jeker in Tongeren

Piet Swerts © Paul De Cloedt

Stevensons visie op de reflecties van het stromend water is een vorm van romantisch escapisme. De muziek volgt de tekst inhoudelijk op de voet en kleurt bij waar nodig, met een knipoog naar *Die Forelle* van Schubert wanneer de dichter verwijst naar 'plumping trout'.

Het slot van het gedicht 'The stream and all in it will clear by-and-by' valt samen met de herneming van de opening van de symfonie en gaat daarna over in een climax waarin het woord Ya-ka-ra pertinent gescandeerd wordt.' ❖

Piet Swerts

Looking-Glass River

Smooth it glides upon its travel,
Here a wimple, there a gleam –
O the clean gravel!
O the smooth stream!

Sailing blossoms, silver fishes,
Pave pools as clear as air –
How a child wishes
To live down there!

We can see our colored faces
Floating on the shaken pool
Down in cool places,
Dim and very cool;

Till a wind or water wrinkle,
Dipping marten, plumping trout,
Spreads in a twinkle
And blots all out.

See the rings pursue each other;
All below grows black as night,
Just as if mother
Had blown out the light!

Patience, children, just a minute –
See the spreading circles die;
The stream and all in it
Will clear by-and-by.

Robert Louis Stevenson (1850-1894)

Richard Strauss · Metamorphosen

Droefenis over München

'Trauer über München', zo luiden de woorden die Richard Strauss schreef boven een schets van de vanavond gespeelde *Metamorphosen*. Dat was in oktober 1944, toen hij bijna tachtig was. Kort voor Strauss het werk voltooide, hoorde hij van de vernietiging van de Berlijnse Lindenoper en de Semperoper in Dresden, de theaters waar zijn bekendste opera's in première waren gegaan. Een maand later werd de Weense Opera in de as gelegd, het theater waar Strauss jarenlang de scepter had gezwaaid. In de laatste anderhalf jaar van de Tweede Wereldoorlog moest Strauss met groeiend afgrijzen de systematische vernietiging aanzien van de Duitse cultuur waar hij zich zijn leven lang zo voor had ingezet. Aan zijn Weense librettist Joseph Gregor schreef hij: 'Ik ben vertwijfeld! Het Goethe-Haus [in Frankfurt am Main], het grootste heiligdom ter wereld, vernietigd! Mijn mooie Dresden, Weimar, München, alles weg!'

Er is veel gezegd en geschreven over hoe vergeetachtig de oude componist was ten opzichte van de hardere realiteit van nazi-Duitsland. Of hoe stil, eigenlijk. Openlijk stelling nemen tegen het regime of zijn grondige afkeer van Hitler uiten, kon of wilde hij als

nationale beroemdheid niet. Maar na het bombardement op het Nationale Theater van München in oktober 1943 was hij perplex en moest hij reageren. 'Het afbranden van het Münchener Hoftheater, de plaats waar de eerste voorstellingen van *Tristan* en *Die Meistersinger* plaatsvonden, waar ik 73 jaar geleden voor het eerst *Der Freischütz* hoorde, waar mijn goede vader 49 jaar lang als eerste hoornist in het orkest zat, waar ik aan het eind van mijn leven kan terugblikken op de grootste vervulling van mijn dromen als componist, met tien Strauss-producties, – was de grootste catastrofe die ooit over mijn leven kwam en waarvoor geen troost kan zijn en, op mijn oude dag, ook geen hoop', zo schreef Strauss aan zijn biograaf, de Zwitserse criticus Willi Schuh.

Het werk aan *Metamorphosen* kostte Strauss ongeveer negen maanden, van augustus 1944 tot 12 april 1945, hoewel hij hiervoor al in 1943 of misschien 1942 schetsen maakte. Die periode viel samen met de laatste ontknopning van de Tweede Wereldoorlog, die Strauss in zijn Alpenvilla in Garmisch-Partenkirchen doorbracht, zover mogelijk weg van de wereld. Dat was ongeveer honderdvijftig kilometer ten westen van Berchtesgaden, waar een van de belangrijkste hoofdkwartieren van de leider van het Derde Rijk was

Hoftheater München na het bombardement van 2 oktober 1943

gevestigd. Achttien dagen nadat Strauss de partituur van *Metamorphosen* had voltooid, pleegde Hitler zelfmoord in zijn bunker in Berlijn.

Strauss droeg zijn *Metamorphosen* op aan Collegium Musicum Zürich en zijn dirigent Paul Sacher, die op 25 januari 1946 de première verzorgden, nota bene in het neutrale Zwitserland. Het is een studie voor 23 solostrijkers, een langzaam symfonisch werk van maar liefst een klein half uur lengte, zoals dat sinds Bruckner niet meer was voorgekomen, en van een overheersend mineur zoals bij Strauss zelden het

geval is. Maar de omstandigheden waren er naar: in mei 1945 schreef Strauss dat de verschrikkelijkste tijd uit de geschiedenis van de mensheid zijn einde naderde, en dat de twaalfjarige heerschappij van de beestachtigheid, de onkunde en de anticultuur van de grootste monsters langzaam voorbijging.

De thema's van de *Metamorphosen* herinneren aan de vroege muziek van Strauss, maar ook aan Brahms en Wagner, de twee groten van de negentiende eeuw. Naarmate het oorlogsnieuws verslechterde, had Strauss troost gezocht bij Goethe. Bij Goethe's ideeën over transformatie in *Metamorphose der Pflanzen* en *Metamorphose der Tiere* vond hij inspiratie. Het muzikale thema in de elegie van Strauss bestaat uit vier herhaalde tonen, gevolgd door een dalende toon-

ladder in gepunteerd ritme. Dit thema wordt met drie andere thema's uitgewerkt tot een onrustig polyfoon geheel. Pas aan het eind van het werk wordt duidelijk wat, of eerder wie, het thema van *Metamorphosen* is. Dat is op het moment dat Strauss de treurmars uit Beethovens *Derde Symfonie 'Eroica'* citeert en in de partituur onder de noten van de contrabas noteert: 'In memoriam'. Strauss had een klagzang gecomponeerd over de

Richard Strauss

teloorgang van de Duitse muziek. Maar in zijn dagboek schreef hij: 'Duitsland 1945. Dus, hoewel het lichaam inderdaad dood is, leeft de geest.' ❖

Clemens Romijn

philharmonie zuidnederland

Philharmonie zuidnederland, opgericht in 2013, is een flexibel symfonieorkest dat geroemd wordt om de kwaliteit, het hechte samenspel en het enthousiasme. Het orkest geeft concerten in de regio Zuid-Nederland en daarbuiten. Daarbij presenteert philharmonie zuidnederland het volledige symfonische repertoire met spannende, ontroerende, groots bezette, geliefde en intieme meesterwerken. Ook maakt het orkest zich sterk voor innovatie met vernieuwende cross-over concertprogramma's zoals Spicy Classics en door de verbinding met het bedrijfsleven aan te gaan tijdens Leading the South. Verder is educatie een wezenlijk onderdeel van de activiteiten van het orkest. Met goede muziekprogramma's voor scholieren van alle leeftijdsgroepen kunnen kinderen en jongeren van dichtbij kennismaken met de kracht en magie van

muziek en wordt talentontwikkeling van de musici van morgen gestimuleerd. Op deze manier bouwt philharmonie zuidnederland aan een duurzame, muzikale toekomst van de regio Zuid-Nederland.

Philipp Pointner · dirigent

Philipp Pointner studeerde directie en compositie aan de Universität für Musik und darstellende Kunst in zijn geboorteplaats Wenen. Nadat hij in 1994 met onderscheiding afstudeerde, volgde een aanstelling als dirigent bij de Opera van Kaapstad. Hij werkte mee aan het Zuid-Afrikaanse Grahamstown Festival en was actief in het Civic Centre van Johannesburg.

Zijn verdere loopbaan voerde hem naar theaters in onder meer Keulen, Mannheim en Braunschweig, en de theaters van Bern, Innsbruck en Graz. Tot 2013 was hij Erste Kapellmeister van het Staatstheater Nürnberg. Als gastdirigent leidde Philipp Pointner orkesten als het Staatsphilharmonisch Orkest van Cluj (Roemenië), het Württembergisches Kammerorchester Heilbronn, het WDR Radio-Symphonieorchester, het Staatsphilharmonisch Orkest van Timisoara, de Bayerische Kammerphilharmonie, de Nürnberger Symphoniker en het ORF Radio-Symphonieorchester Wien.

Vincent Kusters · bariton

Al op jonge leeftijd zong Vincent Kusters (Maastricht) in koren en kreeg hij pianoles. Op zijn tiende begon hij met zanglessen aan de muziekschool en al snel volgden optredens als jongenssopraan. In 2008 was hij prijswinnaar in de categorie zang van het Prinses Christina Concours.

Op zijn zestiende werd Vincent toegelaten tot de Jong Talentklas van het Conservatorium van Maastricht, waar hij zowel zang als piano studeerde bij respectievelijk Mya Besselink en Joop Celis. Beide studies sloot hij af met een masterdiploma in 2016 (zang) en 2017 (piano). In diezelfde periode volgde hij enige tijd zanglessen bij Reginaldo Pinheiro aan de Hochschule für Musik Freiburg en pianolessen bij Willem Brons aan het Conservatorium van Amsterdam. In 2018 sloot hij bovendien de applicatieopleiding koördirectie aan het Utrechts Conservatorium af.

Hij specialiseerde zich in het klassieke lied door het volgen van masterclasses bij onder anderen Maarten

Koningsberger, Roger Braun, Robert Holl, Jard van Nes, Elly Ameling en Julius Drake. Daar ontstond ook zijn samenwerking met pianist Charlie Bo Meijering met wie hij een duo vormt. Tijdens het Internationaal Vocalisten Concours in 's-Hertogenbosch 2019 wonnen zij de Prijs van de Vrienden van het IVC. Vincent Kusters is lid van Schola Maastricht en organist/dirigent van de Bartholomeuskerk in Eckelrade. Daarnaast is hij als vaste organist verbonden aan de Sint-Martinuskerk in Gronsveld.

Eline Meijs · sopraan

De jonge lyrische sopraan Eline Meijs (1995) studeert sinds 2015 solozang en opera aan Conservatorium Maastricht bij Frans Kokkelmans. Ze verleent medewerking aan uiteenlopende koorprojecten, onder meer als soliste bij het beroemde Maastrichtse mannenkoor 'Mastreechter Staar. Verder nam ze deel aan diverse masterclasses. In oktober 2019 behaalde ze de derde prijs bij de masterclass 'liedduo' van Festival Vocallis, waar ze werd gecoacht door de Duitse sopraan Michaela Kaune.

In de zomer van 2021 zal Eline Meijs haar bachelor in Maastricht afronden.

Valérie Stammet · sopraan

Valérie Stammet begon haar studie cello en solfège in haar geboorteplaats aan het Conservatoire d'Esch-sur-Alzette (Luxemburg). Later studeerde zij zang, piano en koordirectie. In 2017 besloot zij zich te richten op een carrière als zangeres en begon zij haar studie aan het Conservatorium Maastricht bij Yvonne Schiffelers. Daarnaast volgt zij nog altijd zanglessen aan het Conservatoire s'Esch-sur-Alzette bij Claudia Moulin.

In 2018 was Valérie Stammet een van de solisten bij het benefietconcert 'Sangen ALS Challenge' in het conservatorium van de stad Luxembourg. Vorig jaar werkte ze tijdens Musica Sacra mee aan de wereldpremière van *Oratory, Sacred Ground* van Jan Ezendam. In datzelfde jaar had zij een dubbelrol als zangeres en celliste in de nieuwe, multidisciplinaire dans- en theaterproductie *Vanitas: live fast, never digest* van Sandy Flinto en Pierrick Grobéty.

Philipp Pointner © Andreas Jakwerth

Nair Giménez · mezzosopraan

De Argentijnse mezzosopraan Nair Giménez studeerde aan de Universidad Nacional de las Artes in Buenos Aires. Zij ontwikkelde zich daar al snel tot een veelzijdige zangeres met een repertoire dat reikt van de Barok tot aan de muziek van nu. Tegenwoordig woont Nair Giménez in Amsterdam. Ze is masterstudent aan Conservatorium Maastricht bij Susanne Schimmack. Als gast bij het Piazzolla Conservatory Orchestra heeft Nair Giménez vele werken van Astor Piazzolla gezongen. Haar operadebuut maakte ze in 2018 als Lisa in *La Sonnambula* van Bellini. Ze volgde masterclasses bij Gustavo Lopez Manzitti, Alfredo Corral, Rozita Zouzulia, Raul Giménez, Fabiola Masino, Joyce Di Donato en het Martha Argerich Presents Project.

Cynthia Setiawan · mezzosopraan

De Indonesische mezzosopraan Cynthia Setiawan doorloopt de laatste fase van haar masterstudie klassieke zang aan Conservatorium Maastricht bij Yvonne Schiffelers. Haar bachelor behaalde ze aan de universiteit van Tunghai in Taiwan, waar ze in 2016 de eerste prijs behaalde van het nationale concours voor muziekstudenten. Meteen daarna startte ze als muziekdocent in haar geboorteplaats Surabaya, waar ze ook geregeld heeft opgetreden met het Surabaya Symphony Orchestra.

Vincent Kusters

◆ Spectra | Gérard Grisey

Quatre chants pour franchir le seuil

zondag 20 september | 13.30 - 14.15 uur

THEATER AAN HET VRIJTHOF, POPYRUSZAAL

entree € 18

Filip Rathé dirigent

Juliet Fraser sopraan

Onbedoeld componeerde Grisey met zijn *Quatre chants* zijn zwanenzang: kort na de voltooiing ervan werd een hersenbloeding hem fataal. In dit negendelige werk voor sopraan en groot ensemble flankeren slagwerkpassages vier liederen: dood van de engel, dood van de beschaving, dood van de stem, dood van de mensheid.

Dit concert wordt opgenomen door L1 voor uitzending door L1 of NTR (NPO Radio 4) op een nader te bepalen datum en tijd | zie www.musicasacramaastricht.nl.

MUSICA SACRA MAASTRICHT IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Filmselectie i.s.m. Lumière.

DIRECTEUR-BESTUURDER Jean Boelen, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht
PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (voorzitter), Jos Leussink (adviseur), Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Bas Geerts en Susanne Vermeulen

RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (voorzitter), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser, Eddy Klomp en Lieke Wijnia (aspirant)

PROJECTLEIDING & FONDSWerving Fons Dejong **MARKETING & PUBLICITEIT** Hetty van Dongen **PRODUCTIE** Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzter, Sylvester Beelaert en Fons Dejong **VORMGEVING** Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Ronden **FACILITAIR** Nandi Nijsten / Mandy Walls **FINANCIËN** Martijn Dekker / Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof, Lira Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-) locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren. **MEDIAPARTNERS** NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding www.musicasacramaastricht.nl/vriend.

STICHTING MUSICA SACRA Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht
info@musicasacramaastricht.nl • www.musicasacramaastricht.nl

f [facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht) • t [@FestivalMSM](https://twitter.com/FestivalMSM) | #MSM2020